

POJAVA VUKOVA U SVADBENIM OBIČAJIMA U OKOLICI NOVSKE

MILANA ČERNELIĆ

Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

UDK 392.51

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Prihvaćeno: 01. 09. 2003.

U članku se razmatra pojava nepozvanih gostiju koji se nazivaju vukovima u ispitanim selima okolice Novske, što je u dosadašnjim istraživanjima bila nepoznata pojava u svadbenim običajima na ovom prostoru. U osnovi je riječ o običaju pojavljivanja nepozvanih gostiju u određeno vrijeme tijekom svadbe, koji čine različite nepodopštine sve dok im ukućani ne daju hranu i piće. S istim nazivom i u sličnom ili nešto drugačijem obliku taj je običaj poznat u nekim dinarskim područjima (južna Lika, zapadna i jugozapadna Bosna, dio zapadne Hercegovine, srednja Dalmacija). Komparativnom analizom pojave vukova na svim dosad poznatim područjima njezine pojavnosti u svadbenim običajima autorica pokušava utvrditi moguće izvorište toga običaja.

Ispitivanja svadbenih običaja u okolici Novske u selima Kozarice, Stari Grabovac, Gornji Rajić i Gornji Bogićevci pokazala su zanimljivu slojevitost u običajima, koji su se oblikovali u uvjetima višestrukih migracija kroz nekoliko stoljeća (Škrbić 2000/2001). Riječ je o prostoru koji se nalazi nedaleko od današnjeg kajkavskog govornog područja, a u predmigracijsko vrijeme dio zapadne Slavonije pripadao je kajkavskom govornom području (Brozović 1970). Elementi toga starijega kulturnog sloja zasigurno su ugrađeni u tradicijsku baštinu ovoga kraja. Kasniji priljev kajkavskoga stanovništva iz bliže ili daljnje okolice (Sisačka Posavina, Polonja, Križevačka krajina, Ivanić, Lupoglav, Dubrava) mogao je utjecati da se takvi kulturni elementi održe i jačaju. Taj je prostor od 17. stoljeća nadalje naseljavan štokavko-ikavskim stanovništvom iz zapadne Bosne (prostor oko Une i Vrbasa) i Like (Pavičić 1953:222-224,226, 228-229).

Takav sastav stanovništva ovih sela našao je odraza i u svadbenim običajima, u kojima se mogu uočiti preslojavanja običaja različitoga podrijetla. Jedan od takvih zanimljivih običaja je i pojava nepozvanih gostiju, nazvanih *vukovima*. U tom su se običaju na podlozi pojedinih kajkavskih nakalemili

dinarski kulturni elementi, a kao cjelina predstavljaju zanimljiv spoj kulturnih elemenata različita podrijetla. Polazeći od te pretpostavke na temelju postojećih pokazatelja pokušat ću ga rasvijetliti i objasniti kako se on oblikovao u uvjetima višestoljetnih etnokulturnih preslojavanja na području koje obuhvaća ispitana sela u okolici Novske. U daljnjim istraživanjima bilo bi zanimljivo utvrditi je li taj običaj bio poznat i drugdje na prostoru zapadne Slavonije, pa i šire.

Zajedničku osnovu običaja u svim ispitanim selima predstavljaju sljedeće pojedinosti: *vukovi* su uvijek nepozvani, uglavnom mladi neoženjeni muškarci, koji čine razne nepodopštine, prave buku i galamu, ne maskiraju se, svatovi im donose jelo i piće pred kuću, jer oni u pravilu ne ulaze u kuću. Dolaze na svadbeni pir u mladoženjinom domu, premda se vrijeme njihovog dolaska razlikuje od sela do sela, a čini se da je vremenom ili od slučaja do slučaja dolazilo do pomaka. Kao najčešća mogućnost spominje se vrijeme večere ili drugi dan pira (Gornji Bogićevci, Kozarice), oko pola noći (Rajić) ili pred zoru (Stari Grabovac). Ne ulaze u kuću, ali nasrću (Bogićevci) ili ulaze ako ih pozovu (Rajić). To su otvoreniji, slobodniji, čaknuti momci (Bogićevci), bijesni i jalni što nisu pozvani u svatove (Grabovac). U Rajiću i Starom Grabovcu ističu da *vukovi* nastoje ukrasti pečenku, pa je *aščije* (kelneri) trebaju posebno čuvati. U Gornjim Bogićevcima i u Kozaricama dižu kola na krov i *oru* plugom po dvorištu, a u Kozaricama osim toga razvaljuju slamu, hoće rušiti krušnu peć; u tim selima i u Rajiću *vukovi* pale još i vatru pred kućom (Škrbić 2000/2001:210). Slične se pojedinosti spominju u ranijim zapisima za Gornje Bogićevce: kola na krov, vatra (Pereković 1989/1990), a ako im ne daju piti skidaju kapiju i dižu je na krov (Ostojić 1994). Naziv *vukovi* za nepozvane goste zabilježen je u svim ispitanim selima, osim u Kozaricama. Oni se u tom selu nazivaju *ćumaki*, a zanimljivo je da ih kazivači opisuju kao noviji običaj, koji se udomaćio iza Drugog svjetskog rata.

Samo prema jednom kazivanju u Gornjim Bogićevcima *vukovi* osim spomenutih radnji pjevaju pod prozorom i ometaju mladi bračni par u ložnici, nakon što su dobili od svatova jelo i piće. U tom selu i u Rajiću kazivači objašnjavaju zašto se ova skupina nepozvanih gostiju naziva *vukovima*: oni jedu i piju kao izgladnjeli vuci.

Običaj *vukova* dosad gotovo da nije bio potvrđen na prostoru zapadne Slavonije, u prvom redu stoga što je ovo područje etnološki neistraženo. Ista sela obuhvaćena su ranijim ispitivanjem, uz spomenutu rukopisnu građu, još jedino u upitnicama Etnološkog atlasa, ali o nazivu *vukovi* za nepozvane goste podataka ima samo u Starom Grabovcu (UEA 97). Za njih se u Gornjim Bogićevcima i u Kozaricama spominje naziv *došljaci* (UEA 139; UEA 140).

Specifičnost ove pojave je i njena regionalna ograničenost. Nema joj traga u drugim krajevima Slavonije, za razliku od nekih drugih pojava u svadbenim običajima.

Pojava nepozvanih gostiju s nazivom *vukovi* poznata je u nekim dinarskim krajevima, uz zasad samo jednu potvrdu u jadranskoj zoni. Pojava *vukova* u šibenskim predgrađima Varoš i Dolac u osnovnim se crtama u potpunosti podudara s podacima iz sela u okolici Novske. Vukovi dolaze uvečer dok traje večera, oni su mladi neženje, pjevaju i sviraju, mora im se dati od svakoga jela sa svadbene večere i vina; ne ulaze u kuću i goste se pred kućnim vratima. Taj je običaj vrlo star u ovome kraju, a tumači se na sljedeći način: oni su ranije bili kao pravi vukovi, navaljivali su na kuću mladoženje da mu otmu djevojku, za jednoga među njima, ponajviše za vrijeme svadbene večere (Carić 1900:357-358). I u Lici je pojava *vukova* u Donjem Lapcu i okolici povezana s otmicom djevojke. Drugi elementi pojave *vukova* u Lici također su prepoznatljivi: to su nepozvani momci, časte ih s vinom, traže jesti i piti, prave buku, viču, pjevaju, pucaju, ruše plot, a ponegdje pale vatru pred mladoženjinom kućom. U Lici je ova pojava češća u okolici Gračaca, Gospića, Donjeg Lapca i Udbine, a rjeđih potvrda ima i u okolici Otočca, Metka i Lovinca. Zanimljiva je pojedinost da se vukovi rjeđe pojavljuju i kao maskirana lica, a ponegdje na svadbu dolaze *maškare*, *mačkare* ili *poklade*, razveseljavaju svatove, traže jelo i piće. Osim najviše zastupljenog naziva *vukovi* ima i pojedinačnih naziva *vučari* i *bukači* (Lasić 1999:149-150).

Običaj dolaska nepozvanih gostiju koji se također najčešće nazivaju *vukovima* izrazitije je zastupljen u zapadnoj i jugozapadnoj Bosni, dijelom i u zapadnoj Hercegovini, a poznaju ga pripadnici sve tri etničke i vjerske zajednice. Uz ova dva osnovna elementa (određena kategorija svadbenih sudionika i naziv), zajednička obilježja su im u osnovi sljedeća: ne ulaze u kuću, prave buku, traže jelo i piće, dobiju što traže i razilaze se. Osim naziva *vukovi* javlja se i naziv *vučići* u Livanjskom kraju, *bukači* u Kotor Varoši i *masleničari* u Varcar Vakufu (Mrkonjić Gradu) (Zubac Ištuk 1994:78; Hrga 1995, Sem. r. - EZ FFZ; Kulijer 1901: 612; Klarić 1897: 702). Karakteristično je da se ne maskiraju u vukove, ali ih oponašaju: zavijaju, prave buku, grebu, kopaju po zemlji. Za uže područje juzapadne Bosne i zapadne Hercegovine nešto potvrda o *vukovima* ima i u upitnicama Etnološkog atlasa. Vukovi dolaze u vrijeme večere na pir u Kotor Varoši, oko Livna, Tomislavgrada i Posušja (Klarić 1897:702; Zubac Ištuk 1994:78; Đikić 1989:25, EA 547; EA 1103; EA 1643).

Osnovna razlika odnosi se na vrijeme pojavljivanja *vukova* u zapadnoj Slavoniji, Lici i u Dalmaciji, s jedne strane, i u Bosni, s druge strane. Spomenuti

primjeri pokazuju da vukovi dolaze na pir poglavito u vrijeme svadbene gozbe i u nekim krajevima Bosne. Najčešće se ipak pojavljuju u vrijeme svodjenja mladenaca, kada dolaze pred njihovu ložnicu, zavijaju i ometaju ih, traže jelo i piće. Tek kad dobiju što su tražili, puštaju ih na miru i odlaze (Lilek 1898:78; Škaljić 1953:217,219; Rakita 1985:238; Filipović 1949:163; K. 1870:433; Kajmaković 1963:209,212,216; Kulijer 1901:612; Hrga 1995, Sem. r. - EZ FFZ, Mioč 1999, Sem. r. - EZ FFZ ; EA 543; EA 559; EA 1207; EA 1544). U Buševiću kod Bosanske Krupe nema podataka o dolasku vukova, ali se nazivom *vukovi* označava dio svadbe nakon svodjenja mladenaca (Hnilička, 1935: 203). Sporadičnih potvrda ima i u drugim krajevima. Pojedini kazivači u Gornjim Bogičevcima spominju taj dio svadbe kao vrijeme dolaska *vukova* na pir, a potvrđen je i u Lovinačkom kraju u Lici (Škrbić 2000/2001:209; Japunčić 2000:261).

Vukovi se u pravilu ne maskiraju, premda ima rjeđih primjera da to čine u Lici (Lasić 1999:149). Zanimljivo je da u pojedinim upitnicama Etnološkog atlasa na istome području, ali u mjestima u kojima se ne spominju vukovi, ima pojedinačnih potvrda o pojavi maskiranih lica koja dolaze na pir. U Zloselu kod Kupresa maskirani gosti traže hranu i piće (EA 544). U Prologu kod Livna dolaze maškare, ako su poklade, ukradu nevjestu i s njom idu u drugu sobu, a svatovi je moraju otkupiti rakijom i mesom (EA 542). Specifična je pojava vukova u Šuici, ali samo prema jednom izvoru: oni dolaze samo u vrijeme poklada (EA 559). I u Lici ima slučajeva da na svadbu dolaze i *maškare*, *maškare* ili *poklade* (Lasić 1999:150).

Navedeni podaci pokazuju veliki broj zajedničkih obilježja običaja *vukova* u svim krajevima u kojima je taj običaj poznat, što nedvojbeno upućuje da on predstavlja dio tradicijske baštine koju su u ovaj kraj donijeli doseljenici iz Bosne i Like. U osnovi je riječ o istom običaju, koji ima određena regionalna obilježja. Najviše je zastupljen u zapadnom dijelu dinarske zone kod pripadnika sva tri naroda koji na tom širem prostoru obitavaju. Gotovo svi elementi običaja podudarni su u zapadnoj Slavoniji i Lici. Pojavljivanje vukova u vrijeme svodjenja mladenaca karakteristično je za Bosnu, ali nije nepoznato ni u zapadnoj Slavoniji ni u Lici. Sporadične potvrde pokazuju da je i u tim krajevima ta varijanta običaja bila poznata, a u ranijem razdoblju mogla je biti i šire zastupljena. Vremenom je prevagnulo pojavljivanje vukova na svadbenom piru i proširilo se s uznemiravanja mladenaca i na uznemiravanje ostalih svatova. Takvom razvojnom putu mogla je pogodovati činjenica da je i u svadbenim običajima starijega kajkavskog sloja stanovništva karakteristično

pojavljivanje nepozvanih gostiju na piru, kojima svatovi također daju jesti i piti, nakon čega se oni smiruju i odlaze. Ta je pojava poznata gotovo na čitavom kajkavskom govornom području. Osnovna razlika je da su ovi nepozvani gosti u pravilu maskirani, pa ih se prema tome označava regionalnim varijantama naziva maškare. Naziv *vukovi* nepoznat je, kao i njihovo pojavljivanje u vrijeme svodjenja mladenaca. Zanimljiva je potvrda takve pojave maškara u štokavskog stanovništva u selu Gaj u okolici Pakraca (Odrčić 1995, Sem. r. - EZ FFZ). Karakteristični stočarski dinarski običaj našao je pogodno tlo u običaju starosjedilačkoga kajkavskog stanovništva. Zbog jačega priljeva dinarskoga stanovništva u više navrata (u nekim mjestima s jačom ličkom, a u nekim s jačom bosanskom doseljeničkom strujom) taj se običaj oblikovao s prevladavajućim dinarskim elementima. Zanimljivo je da traga pojavi maskiranih lica na svadbenom piru ima i u široj dinarskoj zoni. Zajednički elementi običaja stanovništva različitoga podrijetla pogodovali su njegovoj opstojnosti. Običaj uznemirivanja mladenaca u ložnici, kao i pojava nepozvanih gostiju uopće, uglavnom međusobno nepovezane, nešto su šire zastupljeni u svadbenim običajima, no specifične varijante pojave nepozvanih gostiju s nazivom *vukovi* regionalno su ograničene, koliko je zasad moguće utvrditi, na područje zapadne i jugozapadne Bosne, dijela zapadne Hercegovine, južne Like i zapadne Slavonije u okolici Novske. Nepozvanim gostima *vukovima* traga ima i u srednjoj Dalmaciji, gdje je običaj već dugo napušten, pa je moguće da je u prošlosti i na tom prostoru bio šire poznat. Sam naziv *vukovi* upućuje na stočarsko stanovništvo kao izvornog nositelja ovoga običaja.

Pojedini autori pokušavali su objasniti značenje ovoga običaja. A. Škaljić navodi mišljenje V. Čajkanovića da su *vukovi* na svadbi *očevidno pretci, koji se javljaju u obligatnoj vučijoj formi, da bi uzeli učešća u jednoj porodičnoj svečanosti*. Polazeći od opisa *vukova* u okolici Jajca Škaljić nadalje iznosi sljedeće pretpostavke:

1. *Vukovi na svadbi možda imaju apotropejski značaj. Poznato je da narod vjeruje da se zli demoni plaše vuka, da bježe čak i od samog imena vuk... Apotropejski značaj vukova potkrepljuje i to što vukovi zavijaju, viču, galame i lupaju, a to sve znači zastrašivanje i odbijanje nečastivih. Dakle, isti značaj koji ima i pucanje iz vatrenog oružja, udaranje u bubanj, sviranje i pjevanje prilikom svodjenja mladenaca. Vukovi se pojavljuju u momentu svodjenja mladenaca, tj. u najznačajnijem času svadbenog veselja, kada se demoni javljaju u najvećem broju i s najopasnijim namjerama da naškode mladencima U Hrvatskoj (na žalost nije označeno mjesto), pošto svedu mladence, svatovi, a osobito djever, zavijaju kao vuci (Srp. etn. zb. L:51).*

2. Ovaj običaj je bez sumnje starinski stočarski običaj i kao takav, a prema nekim njegovim karakterističnim crtama, mogao bi se dovesti u vezu s jednim od najstarijih oblika ženidbe, sa otmicom. Mi smo u opisu prosidbe kod katolika naveli običaj, da prosac, na polasku, nađe čobana koji će mu čuvati ovcu (isprošenu djevojku) dok svatovi dođu po nju, kao i to, da svatovi kasnije traže tu svoju ovcu od čobana, koji najprije tvrdi da su mu ovcu vukovi pojeli i dovede je tek kad mu svatovi ponovo plate čuvanje. U Dobretićima narod ovako tumači postanak ovog običaja. U stara vremena, kada bi djevojka otišla iz roditeljske kuće mimo svoju volju (otmicom) ili bez znanja i privole roditelja (bijegom), sakupili bi se momci iz njezinih sela, iznenada navalili na kuću mladoženje i ugrabili je iz kuće isto onako kao što vukovi ovcu iz tora ugrabe (Zapis Instituta br. 2255). Slično tumačenje o vukovima u kraju oko Šibenika dao je Antonu Iliji Cariću starac iz Varoši (srez Drniš) veleći: "da su oni jednom i bili kao pravi vukovi; da su navaljivali na kuću mladoženje da mu otmu djevojku, a za jednoga od njih koji ju ljubi. Onaj, kojemu su je otimali, ili je na silu ugrabio djevojku, ili u dogovoru s djevojkom, ili s njezinim roditeljima, kad ona ne bi bila zadovoljna, da ide za njega. Vukovi su najradije navaljivali na svatove za svadbene večere. Takvim prigodama je bivalo ljuta kreševa, pa i krvi." (Škaljić 1953:221).

Ovim primjerima valja dodati podatak o povezanosti pojave vukova s neredovnim oblicima sklapanja braka u specifičnoj varijanti običaja vukova u Lici iz Donjeg Lapca i okolice: Običaj je, da jednu večer prije svadbe, bude i mjesec dana prije, dođe momak, kum djever i djeveruše i ukradu djevojku. To se ona s momkom dogovori, kad će je odvesti. Ona ode u prelo i on je odnese. Kad je uzmu, oni pucanjem daju znak, da su je odveli. Nju prati do njegove kuće njezina prijateljica. Prije neg ona dođe u njegovu kuću komšije uzmu plast sijena i pale je na dvorištu od momka. Sada ukućani znadu, da im sin dovodi mladu. Ti koji pale vatru zovu se vukovi. Tu se cijele noći čeka, pleše, pije. Vukovi čekaju mladu sa djevojkom. Vatra se zapali pred glavnim vratima, a na sporedna vrata dolazi djevojka. Vukovi pjevaju pjesmu, kojom traže, da vide mladu, da se kao komšije uvjere, da li je zdrava, da nije šepava, bosa, gola... plešu ukućani i vukovi sa mladom, koja vodi kolo. Sada ulaze i vukovi u kuću i primaju rakiju. Sutradan nastaje normalan život. Ona je član porodice. Živi sa svojim budućim mužem, pred svadbu ona ide svojoj kući. Tka se, prede, spremaju se darovi. Dođe subota navečer. Svatovi momkovi dolaze u kuću djevojke... (Bonifačić Rožin, IEF rkp. 327). K ovome još dodajem i zapis iz Oraovca: Vukovi budu, kad dolazi mlada, a kad se vjenča, onda budu svatovi (Bonifačić Rožin, IEF rkp. 327) (Mijaković 1999:172-173).

Vukovi spadaju među one pojave u svadbenim običajima čije izvorno značenje nije teško odgonetnuti. Novija istraživanja otkrivaju nam sudbinu toga *starinskog stočarskog običaja* kroz vrijeme i prostor. Prema ranijim istraživanjima ovaj običaj zastupljen je u dijelovima srednje i istočne Bosne i u Dalmaciji u šibenskom kraju (Škaljić 1953:221). Arhivska građa i noviji tiskani izvori upućuju na nešto širu zastupljenost na prostoru Bosne i u nekim krajevima zapadne Hercegovine (Hrga 1995, sem. r. - EZ FFZ; Mioč 1999, Sem. r. - EZ FFZ; EA 1544, EA 1643; EA 543; EA 1103, EA 547; Đikić 1989:25; Zubac-Ištuk 1994:78). Tek su najnovija istraživanja potvrdila pojavu *vukova* u Lici i u zapadnoj Slavoniji (Lasić 1999:149-150; Škrbić 2000/2001:209-210). Gotovo u neizmjenjenom obliku opstao je i u novom prostornom okruženju, stapajući se u nekim srodnim elementima sa zatečenom starosjedilačkim običajem. *Vukovi* su tek jedan mali segment svadbenih običaja u selima u okolici Novske u zapadnoj Slavoniji koji ukazuje na njihova prevladavajuća dinarska obilježja. Ta je spoznaja značajna i stoga što je u dosadašnjim istraživanjima ta pojava u svadbenim običajima, uz neke druge, na ovom prostoru bila nepoznata.

LITERATURA

- BROZOVIĆ, Dalibor (1970): Dijalekatska slika hrvatskosrpskog jezičnog prostora. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 89 (8), Zadar, 5-29 (7 karata u prilogu)
- CARIĆ, Antun Ilija (1900): Crstice iz narodnog života u Dalmaciji. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, 12, Sarajevo, 349-359.
- ĐIKIĆ, Ljuba (1989): *Ljubi, dragi, ne žali me mladu*. Vlastita naklada, Omiš.
- FILIPOVIĆ S. Milenko (1949): Život i običaji u Visočkoj nahiji. *Srpski etnografski zbornik*, 61, Beograd, 1949.
- HNILIČKA, Vjenceslava (1935): Svadbeni običaji jugoslavenskog naroda. Bušević (kod Bosanske Krupe). *Vjesnik Etnografskog muzeja u Zagrebu*, 1, Beograd, 1935: 201-203.
- JAPUNČIĆ, Mile (2000): *Lovinački kraj*. Vlastita naklada, Zagreb.
- K. (1870): Ženidbeni običaji u Bosni. *Vienac zabavi i pouci*, Tečaj 2, Zagreb, 431-434.
- KAJMAKOVIĆ, Radmila (1961): Ženidbeni običaji. Etnološko-folkloristička ispitivanja u Livanjskom polju. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. 15/16 - 1960-1961, Sarajevo, 202-219.

- KLARIĆ, Ivan (1897): Ženidbeni običaji kod rimokatolika u Varcar-Vakufu. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, 9, Sarajevo 693-703.
- KULJER, Andrija (1901): Ženidbeni običaji u težaka katolika okolice kotor varoške. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, 13, Sarajevo 608-618.
- LASIĆ, Ines (1999): Svatovski časnici. *Etnološka tribina*, 22, Zagreb, 133-152.
- LILEK, Em. (1898): Ženidba i udadba u Bosni i Hercegovini. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, 10, Sarajevo, 5-92.
- MIJAKOVIĆ, Magdalena (1999): Nevjenčani brak. *Etnološka tribina*, 22, Zagreb, 163-187.
- PAVIČIĆ, Stjepan (1953): *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- RAKITA, Rade (1985): Ženidbeni običaji u predelu Janj. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. 40, Sarajevo, 217-293.
- ŠKALJIĆ, Abdulah (1953): O običajima i vjerovanjima u srezu jajačkom. *Bilten Instituta za proučavanje folkloru*, 2, Sarajevo, 201-238.
- ŠKRBIĆ, Nevena (2000/2001): Život mladih, priprema za brak i sklapanje braka u selima u okolici Novske. *Studia ethnologica Croatica*, vol. 12/13, Zagreb, 145-213.
- ZUBAC-IŠTUK, Ruža (1994): *Narodno blago i običaji Livanjskog kraja*. Slavonska naklada "Privlačica", Vinkovci.

ARHIVSKA GRAĐA I OSTALI RUKOPISNI IZVORI*

Skraćenice za označavanje arhivske i neinventirane građe:

Sem. r. - EZ FFZ = Seminarski rad - Etnološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu

UEA = *Upitnice Etnološkog atlasa 4*. Centar za etnološku kartografiju, Odsjek za etnologiju Filozofskog fakulteta Zagreb, 1960.

HRGA, Mara (1995): *Svadbeni običaji u selima Čaić i Odžak, okolica Livna*. Zagreb, Sem. r. - EZ FFZ.

MIOČ, Eva (1999): *Svadbeni običaji, Šuica*. Zagreb, Sem- r. - EZ FFZ.

ODRČIĆ, Renata (1995): *Svadbeni običaji u selima Gaj i Kuče*. Zagreb, Sem. r.- EZ FFZ.

* Arhivska građa pohranjena u Odboru za narodni život i običaje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u vrijeme pripreme članka nije bila dostupna.

OSTOJIĆ, Marija (1994): *Svadbeni običaji u Gornjim Bogičevcima*. Zagreb, Sem. r. - EZ FFZ.

PEJAKOVIĆ, Luka (1987): *Dva vijeka Novske i Grabovca Starog 1740-1940*. (Rukopis).

PEREKOVIĆ, Kaja (1989/1990): *Pabirci i uspomene*. Rkp.

UEA 97, Stari Grabovac (Novska).

UEA 139, Gornji Bogičevci (Novska).

UEA 140, Kozarice (Novska).

UEA 542, Prolog (Livno).

UEA 543, Bukovica (Tomislavgrad).

UEA 544, Zlosela (Kupres).

UEA 547, Prisoje (Tomislavgrad).

UEA 559, Šuica.

UEA 1103, Vidoši (Livno)

UEA 1207, Gornja Paklenica

UEA 1544, Donji Tiškovac.

UEA 1643, Zavelin (Posušje).

THE APPEARANCE OF *VUKOVI* IN THE WEDDING CUSTOMS NEAR NOVSKA

Summary

The article considers the appearance of the uninvited guests, who call themselves *vukovi* ("wolves"), in the villages near Novska, which were included in this research. This custom is basically about the appearance of the uninvited guests at a certain moment during the wedding ceremony, who perform all sorts of pranks and practical jokes, until the hosts give them something to eat and drink. The common characteristics in all the researched villages were the following: *vukovi* are always uninvited, they are mostly younger, unwed men, they yell and make a lot of noise, they are not masked, and the members of the wedding party bring them food and drink in front of the house, since they are not supposed to enter. They appear during the wedding ceremony in the home of the groom, although the time of their arrival can differ from village to village.

This custom, with the same name and in similar or slightly different form, can be found in some regions around Dinara Mountain. By using the comparative analysis on the *vukovi* custom, in all the regions where it appears as part of the wedding customs, the author is trying to establish the possible origin of this custom. A large number of common characteristics in all the regions where this custom can be found, definitely points to the conclusion that it represents a part of the traditional heritage brought by the immigrants from Bosnia and Lika to this region. Basically, we can talk about the same custom bearing some local traits. It is most commonly found in the western part of the Dinaric region and among the members of the three nationalities inhabiting the broader areas around the Dinara Mountain. Almost all the elements of this custom can be found in the West Slavonia and in Lika. The appearance of *vukovi* during the procurement of the bride and groom is typically found in Bosnia, but is not completely unknown in West Slavonia or in Lika. These few confirmations point to the conclusion that this variant of the custom was also present in the past, and that in the earlier period it could have been present in a broader region. With time, the appearance of *vukovi* during the wedding ceremony prevailed, and spread from the harassment of the wedding couple to the harassment of the whole wedding party. This line of development could have been supported by the fact that the wedding customs of the older, kaikavian population, also included the appearance of the uninvited guests on the wedding ceremony, to whom the members of the wedding party would give food and drink, after which they would be 'pacified' and would leave the ceremony. Because of the massive immigrations of the population from the Dinaric regions in several waves, the custom has changed towards the variant in which Dinaric elements were prevailing. The common elements of this custom among the populations of different origin, were favourable for its preservice. So, specific variants of the title *vukovi* for a group of uninvited guests are regionally limited, as research has shown so far, to the areas of west and south-west Bosnia, a part of western Herzegovina, southern Lika and to the region of Western Slavonia. There are some traces in the middle of Dalmatia, where this custom has been abandoned long time ago, and hence it is possible that, sometime in the past, it was more common in this region, too. The title *vukovi* points to the cattle breeding population as the original carriers of this custom.

Vukovi is just a small section of the wedding customs in the villages near Novska which points to the prevailing Dinaric elements. This conclusion is significant because in the research carried so far, this section of the wedding customs, among some others, has been unknown in this region.

Translated by Tanja Bukovčan Žufika